

У пачатку XVI ст. манастыру належалі вёскі Аўдзейкава, Радзівонаўка, Слабада. Рацукоўская, Перасадзіна, сенажаці за рэкамі Віхра і Сож, пожня Горабская, двор і прысядзібны ўчастак у Мсціславе, вялікая колькасць сялян. Ён меў правы на лоўлю рыбы, баброў, звяроў, свабодную пабудову млыноў на рацэ Віхры, самастойны суд над манастырскімі сялянамі. Пустынскі манастыр у 1601 перайшоў да уніятаў і быў заселены манахамі базыльянскага ордэна, а у 1839 г. пасля скасавання на Беларусі уніі, стаў праваслаўным. У канцы XVIII ст - пач.XIX ст. манастыр быў перабудаваны і складаўся з Успенскага сабора манастырскага корпуса з царквой, званіцы, школы, капліцы дзвюх гаспадарчых пабудоў і трох жылах дамоў.

Успенскі сабор, узведены уніяцкім архіепіскапам Іракліем Лістоўскім у пачатку XIX ст. (1801-1808), захаваны толькі часткова. Гэта трохнефная базіліка з адной прамавугольнай апсідай. Галоўны фасад быў аздоблены плоскімі пілястрамі, іанічнымі капітэлямі і завершаны трохвугольнымі франтонамі. Сабор у мінулыя гады меў фрэскавы роспіс.

Званіца пабудавана ў другой палове XIX ст. і ўяўляе сабой высокую пяціярусную пабудову некалі завершаную шпілем. Адначасова са званіцай непадалёку ад штучнай сажалкі пабудавалі капліцу ў выглядзе маленькага аднанефнага храма з паўкруглай апсідай.

Цагляны манастырскі корпус пабудаваны на мяжы XVIII – XIX ст. Ён мае выгляд двухпавярховага Г-падобнага будынка, злучанага з аднанефнай крыжова-купальнай царквой. Корпус школы ўзведзены ў другой палове XX ст. з цэгля. Гэта двухпавярховы прамавугольны ў плане будынак з вольным дахам. З тарцоў да яго далучаюцца дзве прыбудовы, змураваныя на пачатку XX ст.

У комплекс Успенскага манастыра таксама ўваходзілі цагляная капліца пабудаваная ў другой палове XIX ст., жылыя дамы, якія ўзведзены адначасова з гаспадарчымі пабудовамі, стайня, свіран.

Сёння комплекс уключае Успенскі сабор, манастырскі корпус з царквой, званіцу, школу, капліцу, дзве гаспадарчыя пабудовы і тры жылыя дамы. Займае значную тэрыторыю, абнесеную, з поўдня і захаду цаглянай сцяной, а з поўначы пасадкамі дуба, ліпы, асіны, з усходу - ровам, за якім месціцца сажалка. Ад брамы да манастырскага корпуса вядзе ліпавая алея.

У перыяд Вялікай Айчыннай вайны ў 1943 г. манастыр быў узарваны гітлераўцамі. На месцы храма засталіся руіны, але па захаваных дэталях бачна, што будаваўся ён як усякае збудаванне абарончага тыпу. Манастыр спраектаваны талентавітым архітэктарам і выкананы ўмельцамі ў сваёй справе будаўнікамі.

ГІСТОРЫЯ НЯСВІЖСКАГА АРХІВА КНЯЗЁЎ РАДЗІВІЛАЎ У 1790-1838 ГГ.

А.М. Латушкін

Навуковы кіраўнік – к.гіст.н., дацэнт *С.М. Ходзін*

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

Род Радзівілаў – наймагутнейшы магнацкі род у Вялікім Княстве Літоўскім гербу “Тры Трубы”, пасля падзелаў Рэчы Паспалітай – арыстакратыя Расіі, Прусіі, Аўстрыі. Пры вывучэнні гісторыі Беларусі кан. XIV – 30-х гг. XX стст. яны адыгрываюць важную, часам першарадную ролю адразу па некалькіх накірунках: 1). Кн. Радзівілы былі найбуйнейшымі землеўладальнікамі ў ВКЛ; вышэйшыя дзяржаўныя грамадзянскія і ваенныя пасады доўгі час належылі пераважна гэтаму роду; 3). Кн. Радзівілы знаходзіліся ў сваяцтве з манаршымі і іншымі знатнейшымі дамамі Еўропы і інш.

Архіў кн. Радзівілаў у Нясвіжы пачаў складацца з 1-й пал. XVI ст. і з таго часу за нешматлікімі выключэннямі знаходзіўся ў Нясвіжскім замку. Перыяд жа 1790 – 1838 гг. (ад часу смерці перадапошняга Нясвіжскага і Алыцкага ардыната Караля Станіслава Радзівіла і наступлення апекі над яго непаўнагадовым спадкаемцам пляменнікам Дамінікам і да спынення дзейнасці Радзівілаўскай Камісіі) для архіва быў адным з самых насычаных і лёсавызначальных, звязаных з яго перамяшчэннямі ў розныя месцы.

Мэта даследвання ў сувязі з гэтым заключаецца ў вызначэнні складу архіва ў гэты час; вывучэнні зместу і прыцыпаў працы архівістаў, іх асабовага складу, вывучэнні шляхоў перамяшчэння архіва з Нясвіжу і звязанай з гэтым магчымай стратай дакументаў; выяўленні страт нанесеных архіву за гэты перыяд падчас апекі, разрабавання Нясвіжскага замку ў вайну 1812 г. і ў пасляваенны час, падчас перавозкі архіва ў Вільню і выкарыстання дакументаў ураднікамі Радзівілаўскай Камісіі.

Методыка даследвання. Паколькі абазначаны храналагічны перыяд адносна іншых перыядаў для Нясвіжскага архіва азнаменаваўся бурнасцю яго гісторыі, то аб ім засталася параўнальна багата дакументальных сведчанняў, якія захоўваюцца ў складзе ф. №694 “Радзівілы, князі” Нацыянальнага Гістарычнага Архіва Беларусі, а таксама ў іншых архівахасховішчах і зборах у тым ліку замежных. Такім чынам шляхам архіўнай з’яўшчэння здзейснена выяўленне дакументаў цікавячай тэматыкі і праведзены іх крыніцазнаўчы (знешняя і ўнутраная крытыка), гісторыка-генетычны аналіз. Апрацавана навуковая літаратура па дадзенай праблеме. У працэсе даследвання выкарыстаны як агульнанавуковыя, так і спецыяльна-гістарычныя метады (у тым ліку псіхагістарычны аналіз справаздач, ліставання, успамінаў архіварыюсаў).

Такім чынам, у гісторыі Нясвіжскага архіва кн. Радзівілаў перыяду 1790-1838 гг. можна абазначыць наступныя этапы:

I.1790 -1805 гг.- перыяд апекі над непаўнагадовым кн. Дамінікам Радзівілам. Апекуном кн. Міхаілам Радзівілам архіў вывозіцца ў Варшаву і Нябораў. К 1805 г. па дасягненні паўнагадовасці кн. Дамініка ён вяртаецца ў Нясвіж архівістам Францішкам Асіповічам, але частка дакументаў застаецца ў кн. Міхаіла.

II.1805 – 1813 гг. перыяд дзейнасці кн. Дамініка Радзівіла. Упарадкаванне дакументаў архівістам Ёзафам Дмахоўскім. Кн. Дамінік Радзівіл падтрымлівае Напалеона. Яго маёнткі канфіскаўваюцца Расійскімі ўладамі. Падчас вайны 1812 г. разрабавецца Нясвіжскі замак, і, у прыватнасці, архіў. Дакументы раскіданы па замкавых валах, разнесены жыхарамі па горадзе. Найбольшыя страты і пашкоджанні панеслі дакументы з пячаткамі (срэбныя і залатыя аправы). Рабаўніцтва працягвалася і пасля вайны падчас размяшчэння ў замку вайсковага шпіталю.

III.1814-1838 гг. – перыяд дзейнасці Радзівілаўскай камісіі па разбору ўладанняў паміж спадкаемцамі. Суцэльны вываз архіва ў Вільню, актыўнае выкарыстанне (часам бескантрольнае) дакументаў у справах Камісіі і рознымі службовымі асобамі, шматлікія выпадкі невяртання і знікнення дакументаў з архіва. Дзейнасць на пасадзе архіварыюса Мікалая Маліноўскага, навядзенне парадку ў выдачы дакументаў, іх навуковая апрацоўка. Заканчэнне дзейнасці Камісіі і вяртанне архіва ў Нясвіж.

У межах дадзеных этапаў выдзяляюцца і перыяды працы асобых архівістаў.

У ИСТОКОВ АНГЛИЙСКОГО ЛИБЕРАЛИЗМА: ДЖОН ЛОКК

М.М. Лисейкова

Научный руководитель – к.и.н., доцент *Н.Н. Мезга*

Гомельский государственный университет им. Ф. Скарины

Основной целью данной работы является выделение и изучение наиболее существенных позиций в локковской теории о государстве и естественных правах человека как основе либеральной социально-политической концепции.

Англия стала родиной либерализма, ведущей идейно-политической традиции современной западной цивилизации, так как именно здесь сложились необходимые социально-экономические и политические предпосылки для этого.

Английская буржуазная революция середины XVII и "славная революция" послужили толчком для дальнейшего развития либеральных принципов, выразителем которых стал один из основоположников европейского либерализма Джон Локк. Его жизнь и творчество персонифицировали в себе идеи этих революций и способствовали их дальнейшему развитию. Как писал Э.Ю. Соловьёв, «Локк оказался великим толкователем нарождающегося правосознания, сумевшим зафиксировать и высказать такие его установки, которые не только